

ИВАН ВАЗОВ - „ЕДНА БЪЛГАРКА“ ИЗМЕРЕНИЯТА НА ЧОВЕШКАТА ДОБРОТА

Разказът „Една българка“ от Иван Вазов разкрива духовната сила на една обикновена жена от народа, изправена пред труден избор. Тежка е съдбата на българина, загубил свободата си, живеещ в робство - изтерзан и измъчен. Но авторът доказва, че въпреки робството народът е съумял да запази жива волята си за борба, съхранил е моралната устойчивост на духа си.

Добротворството е основна ценност на християнската нравственост. Да създаваш добро е път към истинската човечност. Тя провокира действията на баба Илийца по нейния път към доброто. Желанието да спаси два човешки живота ръководи смелата българка, дава ѝ изключителна вътрешна сила. Приемайки като своя бедата, застигнала непознатия бунтовник, тя преминава през много изпитания на духа. Челопеченката обаче успява да преодолее жестокостта и произвола на поробителя, да превъзмогне бездушието на калугера, да надскочи собствените си човешки възможности, да се пребори с враждебността на природата с единствената цел да направи добро - да спаси Ботевия четник.

Доказателство за добротата, смелостта и благородството на тази необикновена жена от народа получаваме още в експозицията на творбата - първа част на разказа. В страшното и размирно време на робството, когато никой не смее да се опълчи на властника, тя е единствената, която е твърдо решена да постигне своята цел. Желанието ѝ да спаси внучето си е най-добрата мотивация.

На брега на Искъра се разиграва изключително жестока сцена. Турците се обръщат обидно към лютибродчанките: „...свини гявурски“, „хънзъри“, „кучка“. С нечовешкото си отношение към поробените българки те демонстрират властта си. Письците на жените символизират многовековните страдания и унижения, на които са били подложени нещастните роби.

Единственият човек, който се осмелява да се противопостави на заповедта на властниците, е една „жена около шейсетгодишна, висока, кокалеста - мъжка на вид“. Инверсията в описанието подсказва, че тази челопеченка не е като другите жени, защото притежава борбен и непреклонен дух, съчетан с искрена майчинска обич. Това внушение е постигнато чрез детайла: „На ръце държеше едно дете, увито в скъсано чердже.“ Именно то е причината, заради която тя умолява поробителя да я пусне да премине реката. Животът постепенно си отива от това невинно същество. Всички усилия за неговото спасяване са безрезултатни: „не помогнаха бабешки лекове, ни баянета, ни хекеминът във Враца“. Останала е само надеждата, че молитвата в Божия храм ще успее да върне живота на полумъртвото дете: „Дано света Богородица даде помощ...“ Баба Илийца се уповава на своята вяра в доброто, не се отказва, нито се предава, докато не постигне целта си. Челопеченката е непреклонна в желанието си да помогне, последователна е в по-нататъшните си действия, с които се стреми към човешкото добро. То е в душата ѝ и тя е готова щедро да го раздава на всички, изпаднали в беда.

Трогателни са опитите ѝ да разчувства безчувствения турчин, да измоли помощ от безмилостния. Със своята вродена доброта баба Илийца се опитва да се докосне до чувствителната струна в сърцето на немилостивия. Най-накрая тя успява да разчувства турчина и преминава реката.

Искърът, мътен и страшен, е символна граница между две условни пространства. Реката, като в древните митове, разделя сивото ежедневие, примирението и жестокостта на поробителя от саможертвата, вярата и човешкото милосърдие на Базовата героиня.

Срещата на челопеченката с бунтовника е неочаквана, но тя променя съдбата и на двамата герои. Сама, с детето на ръце, храбрата българка преминава церовата гора. Изневиделица на пътя ѝ се изпречва „някакъв момък в чудати опнати дрехи с ширити по гърдите и с пушка“. По измъченото му лице разбира, че е от ония, „дето ги гонят сега“. Отчаяните му молби трогват баба Илийца: „Бабо, хляб! Умирам от глад!“

В него тя вижда клетник, едно българско чедо, готово да жертва живота си в името на добруването на отечеството. Въпреки собственото си голямо нещастие, тя не подминава и неговата болка. От цялото си сърце решава да му помогне, като му обещава безрезервната си подкрепа, защото: „Ние сме християни.“ Лицето на революционера се осветява от нов лъч надежда. Баба Илийца е твърдо убедена в правотата на своите действия. Тя иска да помогне на този клетник с вярата, че Бог ще се омилистави и ще поживи и чедото ѝ.

Хиперболата: „И тя бързаше сега с утроена сила, за да спаси, ако даде бог, два живота“, показва невероятната физическа и духовна сила, която тази българка проявява, за да спаси два живота. С надеждата, че ще открие убежище, упование и съвет в манастира, тя решително се отправя натам. Природната картина излъчва неприкрита враждебност: „Насреща се тъмнееха канаристи-те стени „Бабините плазове“; те стояха мрачни и намусени със своите невидими сега черни дупки и самостоятелни обелиски.“ Олицетворенията и алитерацията създават представа за гласовете на природата. Метафората: „Спеше и манастирът, глух и пустинен“, подсказва, че тя няма да намери там помощта, която търси, макар че отчаяно се надява на това. Божият храм не е отворен широко за нуждаещите се. Баба Илийца е принудена да тропа и дори да блъска по вратата, за да ѝ се отвори, а когато най-накрая я пускат да влезе, тя не е посрещната с благословия, а с ругатня: „Да те вземат рогатите!“ Думите на сърдития калугер Евтимий звучат светотатствено. Той е превърнал манастира в пространство, чуждо на милосърдието и състраданието. Страхува се от всички, душата му не откликва на повика на времето. Евтимий е неспособен да изпълни своя християнски и родов дълг. На неговата бездуховност, егоизъм и жестокост се противопоставят безграничната доброта, милосърдието и човечността на баба Илийца. Тя е трогателна в опита си да го върне към свещеническия му дълг. Налага ѝ се да го умолява да отслужи молитвата. Отричането на сприхавия калугер от всичко добро е изразено чрез действията му. Той някак припряно иска да отслужи молитвата: „ след две минути излезе с расото, но обут на босо, гологлав.“ Свещеникът обезкуражава притеснената жена с думите: „ Та то е умряло! “

Когато тя се опитва да му довери тайната си, той безцеремонно отказва да я изслуша, защото подозира, че става дума за „ония“. Не желае да рискува живота си. Баба Илийца напомня за вярата в доброто: „Нали сме християни!“, но всички положени усилия са безрезултатни. Калугерът се страхува. Нарича я „луда“, защото за него е непонятна нейната самоотверженост, нейната доброта. Озадачена и разочарована от бездушието на Евтимий, тя отново поема на път. Макар и неуспяла да намери нужната ѝ подкрепа, баба Илийца не се отчайва. Природната картина е мрачна, сякаш враждебно настроена срещу героинята. Всичко в природата говори за голямата тревога в Илийчината душа. Тя е изправена пред естествения човешки страх. Сърцето ѝ е изпълнено с „тревога и безпокойство“.

Очаква я ново изпитание. Тя с ужас разбира, че ладиярят не е на поста си, а колът, към който е привързана лодката, е здраво забит в земята. Мъчително е раздвоението на баба Илийца в трескавото търсене на решение. Героинята обаче не забравя за обещанието, дадено на бунтовника. За нея най-важното сега е да преодолее препятствието и да спаси момчето. Това нейно желание я ръководи в по-нататъшните ѝ действия. Баба Илийца дори забравя за детето. Тревожните ѝ мисли са заети само с това, как да изтръгне кола и да преплава обратно Искъра. И тя постига почти невъзможното. Хиперболата: „мишците ѝ сдобиха стоманена пъргавина и сила“, показва изключителната сила на доброто, възплътена в свръхчовешката физическа енергия на героинята в непосилно трудната ѝ битка с кола. Алитерацията: „Старешките ѝ гърди дишаха гръмовно“, също доказва на каква самоотверженост е способна тази жена. За да изпълни своята мисия -да спаси два живота, тя успява да надмогне себе си и половинчасовата ѝ борба се увенчава с успех. Желанието ѝ да стори добро е толкова силно, че тя надминава своите физически възможности и продължава по пътя си към доброто.

Баба Илийца отново преминава Искъра - границата между двете пространства: на

бездушието и егоизма и това на саможертвата и изпълнения патриотичен дълг.

Втората ѝ среща с Ботевия четник е изключително емоционална. Последователността на действията: първо му подава хляба и дрехата, след това подкрепя изнемощялото му тяло и най-накрая му предлага дома си, показва върховното себеотричане, на което е способна тази обикновена жена от народа. Дори грехът ѝ, който тя сама осъзнава: „Взех манастирско скришом, боже, прощавай, грях сторих...“, е простим, защото е извършен в името на спасението на друг човешки живот. Тази свята жена окуражава клетника в този труден момент: „стягай се, момче.“ Изключително силно е желанието ѝ да му помогне. Баба Илийца не се страхува за живота си. Водена е от християнско чувство за дълг към изпадналия в беда. На отчаяния му въпрос: „Къде ще се дяна, бабо, сега?“, тя не се поколебава да му отговори: „Как къде? Ами у дома!“ Благодарността и благоговението си пред тази свята жена четникът изразява, като целува почитателно напуканата ѝ ръка. Този благодарствен жест е почти ритуален: „па ѝ целуна напуканата ръка, която стискаше детето.“ Той разбира, че тя може да прояви неподозирана жертвоготовност, на каквато е способна само една истинска майка. Баба Илийца осъзнава, че „Хората са наплашени сега“ и я изгарят жива, ако усетят, но поема по пътя към добротворството, от-варя сърцето си за смелия бунтовник. Многото години, преживени в робство, са я научили на една житейска истина: „Тая пуста царщина тъй ли се лесно разсипва!“ Тя осъзнава, че едно въстание не е достатъчно, за да бъде победена такава огромна империя, но въпреки това чувства, че неин дълг е да помогне с каквото може в борбата. Страхът ѝ, че могат да бъдат разкрити, я кара да спре. Тя решава, че е по-разумно революционерът да остане в гората и да я почака до вечерта.

След раздялата им баба Илийца е изправена пред най-страшното изпитание за един човек-смъртта. С ужас тя възкликва: „ О, мамке! Та то е умряло, ръчиците му лед!“

Огромната ѝ скръб от загубата на чедото е показана и в обръщението: „Гълъбчето ми...“. Това нечовешко страдание обаче също не успява да сломи духа на българката. Тя е още по-непоколебима в действията си. Твърдо решена е да извърви докрай пътя на доброто и да спаси живота на четника. Той самият не вярва, че при такова нещастие тя ще намери сили да превъзмогне болката си и да му помогне. Ала повторно изреченото обещание: „Момче, крий се хубаво днес. Довечера - пак тука, та да те намеря. “, го опровергава. Надеждата и вярата му отново се връщат. По този начин смелата българка доказва, че доброто е единствената ѝ цел.

Любовта към ближния и поривът към действено добро водят баба Илийца към върховно себеотдаване. Доброто има магическа сила и е способно да твори чудеса в човешкия живот, да промени нечия съдба и да постигне дори и привидно невъзможното.